

Kriittisesti yhteisöperustaisesta luonnonvarainhallinnasta

BROSIUS, PETER J., ANNA LOWENHAUPT TSING & CHARLES ZERNER (2005; toim.). *Communities and conservation. Histories and politics of community-based natural resource management*. 489 s. Alta Mira Press, Walnut Creek.

Yhteisöperustainen luonnonvarainhallinta kehittyi 1970-luvulta alkaen vaihtoehdoksi aiemmin vallalla olleelle luonnonsuojelumallille, jossa luonnonvaroja, kuten villieläimiä, suojeltiin kansallispuistoja perustamalla ja rajoittamalla paikallisten asukkaiden käyttö- ja omistus-oikeuksia näihin globaaliksi omaisuudeksi määriteltyihin luonnonvaroihin. Aseistetuista riistanvartioista ja luonnonsuojelulakeihin kirjatuihin ankarista rangaistusseurauksista huolimatta suojelualueilla tapahtuva salametsästys, laittomat hakkuut ja karjanlaidunnus uhkasivat niiden luonnonvaroja. Uudessa lähestymistavassa nämä ongelmat pyrittiin ratkaisemaan antamalla paikallisille asukkaille mahdollisuuksia osallistua asuinalueellaan esiintyvien luonnonvarojen tai asuinalueensa läheisyydessä sijaitsevien luonnonsuojelualueiden luonnonvarojen hallintaan yhdessä valtion edustajien kanssa. Samalla pyrittiin yhdistämään luonnonsuojelulliset tavoitteet paikallisiin kehityspyrkimyksiin. David Hulmen ja Marshall Murphreen (2001: 1–2) mukaan yhteisöperustainen luonnonsuojelu rakentuu kolmen toisiinsa nivoutuvan näkemyksen varaan. Ensimmäisen näkemyksen mukaan luonnonsuojeluhankkeiden ei tulisi perustua puhtaasti keskushallintojohtoiseen malliin vaan paikallisyhteisöjen osallistumista hankkeisiin pitäisi lisätä. Toinen näkemys perustuu kestäväen kehityksen käsitteeseen ja määrittelee suojeltavat luonnonvarat hyödynnettäväksi resurssiksi, joita täydellisen suojelun sijaan tulee hyödyntää kehityksellisten ja luonnonsuojelullisten päämäärien saavuttamiseksi. Kolmas näkemys linjaa uusliberalistiseen ajat-

teluun perustuen markkinavoimille suurempaa asemaa luonnonsuojeluun kannustavien rakenteiden muodostamisessa. Yhteisöperustainen luonnonvarainhallinta saavutti 1990-luvulla lähes opinkappaleen aseman luonnonsuojelun kentässä ja sen omaksuivat monet kansainväliset toimijat Maailmanpankista Maailman luonnonsäätiöön.

Suurista odotuksista huolimatta yhteisöperustainen luonnonvarainhallinta ei lyhyellä aikavälillä tarkastellen onnistunutkaan luomaan riittäviä kannustimia sekä paikalliseen kehitykseen että luonnonsuojeluun. Hulme ja Murphree (2001) tarkastelivat aihetta kriittisesti tapaustutkimusten valossa ja totesivat muun muassa, että yhteisöperustainen luonnonvarainhallinta on saanut muita alueita enemmän jalansijaa juuri Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, koska siellä valtiot ovat sisäisesti heikkoja ja riippuvaisia ulkopuolisesta kehitysavusta. Tämän lisäksi monenkeskisten ja kahdenvälisten kehitysyhteistyölaitosten vaikutusvalta näiden valtioiden sisäpolitiikassa on ollut voimakasta. Myös riippuvuus ulkomaisesta asiantuntija-avusta on luonut edellytykset kansainvälisten luonnonsuojelu- ja kansalaisjärjestöjen ajamiin yhteisöperustaisiin luonnonvarainhallintahankkeiden toteuttamiselle juuri Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Christo Fabricius (2004: 39) toteaaakin, että eri toimijoiden ja luonnonvarojen välinen suhde on voimakkaasti arvosidonnainen ja toimintaohjelmien kautta jäsentynyt. Objektiivisuus yhteisöperustaisissa luonnonvarainhallintahankkeissa on myytti, joka ei toteudu vastakkaisten motiivien kyllästävässä vuorovaikutuskentässä.

Brosiuksen, Lowenhaupt Tsingin ja Zernerin toimittama teos *Communities and conservation* jatkaa edeltäjiensä tapaan yhteisöperustaisen luonnonvarainhallinnan kriittistä tarkastelua. Kirjan seitsemäntoista lukua on koottu yksiin kansiin vuoropuhelun lailla, jossa näkemyksiään esittävät niin yhteisöperustaisen luonnonvarainhallinnan

utkijat kuin kansalaisjärjestöissä ja rahoittajalaitoksissa aiheen parissa toimineet asiantuntijatkin. Johdantoluku esittelee aiemmin aiheesta julkaistujen teosten tapaan niitä historiallisia ja poliittisia tekijöitä, jotka edesauttoivat yhteisöperustaisen luonnonvarainhallinnan kehittymistä ja nopeaa suosiota ympäri maailmaa. Maantieteellisesti kirjan luvuissa esiteltyjen tapaustutkimusten painopiste on eteläisessä Afrikassa ja Kaakkois-Aasiassa. Näiden lisäksi tapaustutkimuksia on mukana myös Etelä-Amerikasta.

Kirja tuo selkeästi esiin sen, ettei yhteisöperustaisia luonnonvarainhallintahankkeita voida perustaa valmiiden muilta alueilta kopioitujen mallien perusteella. Kullakin alueella on oma ainutlaatuinen historiansa, toimintaympäristönsä ja valtarakenteensa, jotka merkittävästi vaikuttavat hankkeiden toteuttamiseen ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi Marshall Murphree kuvaa luvussa ”Congruent objectives, competing interests, and strategic compromise: concept and process in the evolution of Zimbabwe’s CAMPFIRE, 1984–1996” niitä kansallisia erityispiirteitä, jotka vaikuttivat maailmanlaajuisista arvostusta saaneen CAMPFIRE-hankkeen onnistumisen taustalla. Toisin kuin suurin osa muista yhteisöperustaisista luonnonvarainhallintahankkeista tämä käynnistyi paikallisista lähtökohdista käsin ja sen alkuunpanijana oli valtion virasto, eivät siis kansainväliset luonnonsuojelutai kansalaisjärjestöt. CAMPFIRE:n tavoitteissa ei myöskään ollut luonnonsuojelualueilla tapahtuvan suojelun ja paikallisen kehityksen yhdistäminen vaan siinä pyrittiin luomaan paikallisyhteisöille tulonlähteitä kauppaamalla suojelualueiden ulkopuolella elävien villieläinten kaatolupia metsästäjille ja ohjaamaan näistä kertyneitä varoja keskushallinnon rahakirstuista paikallishallinnolle ja sitä kautta yhteisöjen kehityshankkeisiin.

Mitä uutta teos sitten tuo keskusteluun? Kirjan luvuissa kyseenalaistetaan keskushallinnon ja kansainvälisten toimijoiden motiiveja kehittää yhteisöperustaista luonnonvarainhallintaa periferiassa. Yhteisöperustainen luonnonvarainhallinta voidaan nähdä keinona ujuttaa keskushallinnon valtarakenteita ja luonnonvaroihin liittyviä hallintamekanismeja sellaisille alueille, joilta ne

ovat aiemmin puuttuneet. Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, maanomistusolot ja paikallisyhteisöjen aktiivinen osallistuminen ovat varsin usein jääneet hankkeissa toissijaiseen asemaan. Luonnonvarojen kartoituksessa käytetyt menetelmät ja tekniikat ovat palvelleet ylhäältä alaspäin tapahtuvaa keskusjohtoista kehitysmallia ja sivuuttaneet paikallisyhteisöjen näkemykset. Kirjan merkittävin anti aihetta jo entuudestaan tuntevalle lukijalle on mielestäni se, ettei luvuissa tyydytä pelkästään toteamaan epäkohtia vaan tarjotaan myös uusia keinoja ratkaista ongelmia. Kirjan jälkiosa on nimetty osuvasti: ”Stealing the master’s tools: mapping and law in community-based natural resource management”. Siinä tuodaan esiin erityisesti maantieteellijöitä kiinnostavia näkökulmia kartoista vallankäytön välineenä. Esimerkiksi Peter Poolen kirjoittamassa luvussa ”Ye’kuana mapping project” esitellään paikkatietojärjestelmien avulla toteutettua kartoitushanketta, jossa paikallisyhteisöt osallistuivat tiedon tuottamiseen ja omien perinteisten territorioidensa paikantamiseen kartoille. Hankkeessa pyrittiin lisäämään paikallisyhteisöjen valtaa ja parantamaan heidän asemaansa maanomistusoloihin liittyvissä neuvotteluissa hallituksen edustajien kanssa. Teos on paikoin melko raskaslukuinen, mutta suosittelen sen lukemista kehitysmaiden maantieteestä, luonnonsuojelusta ja paikallisyhteisöjen oikeuksista kiinnostuneille.

KIRJALLISUUS

- Fabricius, C., E. Koch, H. Magome, & S. Turner (2004; toim.). *Rights, resources and rural development. Community-based natural resource management in Southern Africa*. 288 s. Earthscan, Lontoo.
- Hulme, D. & M. Murphree (2001; toim.). *African wildlife and livelihoods. The promise and performance of community conservation*. 336 s. James Currey, Oxford.

TINO JOHANSSON
Maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto